

La vida en discussió

Propostes de benestar col·lectiu des del Pacto Ecosocial e Intercultural del Sur

Mauro Mazzacani · Cooperant d'Entrepobles a Perú

“El que estem vivint és demencial i cruel”

Enrique Viale · Advocat ambientalista

Amb aquesta frase resumeix l'advocat ambientalista Enrique Viale el tremend retrocés en drets que es viu a l'Argentina, encara que la definició del moment social i polític pot calçar per a diversos països d'Amèrica Llatina.

És una obligació històrica d'Amèrica Llatina ser proveïdora de naturalesa per al desenvolupament del Nord global. Es tracta del demencial i cruel consens de les matèries primeres, aquesta acceptació passiva del nostre rol en el món, que s'imposa a la força, d'esquena a la societat i a través de la violència estatal.

Al Perú, com a la resta del continent, el mapa de la pobresa coincideix amb el de la sobreexplotació de recursos i amb el de les massacres perpetrades en contra dels qui rebutgen tal predestinació.

Ara, novament, en aquest context de crisi civilitzatòria i col·lapse sistèmic es pretén alimentar la transició verda del Nord global amb més mineria al Sud, «salvar al capitalisme

amb més capitalisme», en paraules de Maristella Svampa, sociòloga i investigadora argentina, sacrificant en el camí totes les terres, territoris, cultures i vides que facin falta.

Aquest “consens” s'intenta trencar des del Pacto Ecosocial e Intercultural del Sur, que entre el 9 i el 12 d'abril va celebrar la seva trobada anual al Perú, realitzant fòrums i diàlegs de moviments amb la participació d'activistes i expertes de diversos països llatinoamericans.

El Pacto neix el 2020 com a espai col·lectiu i de dinamització política i social, motivat per la urgència de construir propostes socials capaces de respondre i contrarestar les dinàmiques de reacomodament capitalista, concentració de riquesa i destrucció d'ecosistemes, en el context de crisi civilitzatòria que vivim. Està integrat per activistes, defensors ambientals i investigadors de l'Argentina, Bolívia, el Brasil, Colòmbia, l'Equador, Veneçuela i el Perú, els qui afermen llaços i aliances en la cerca d'alternatives per al benestar col·lectiu.

En els territoris s'imposen projectes miners sense respectar el dret dels pobles

DES DE LA INDIGNACIÓ I LA DIGNITAT

Les alternatives, segons Mario Rodríguez, de la Red de la Diversidad de Bolivia, «existeixen i estan en les nostres pròpies vides, en les nostres organitzacions i històries de lluita, sostingudes per i des de la indignació i la dignitat, com dues cares de la mateixa moneda». Espais com aquests ens ofereixen l'oportunitat d'intercanviar, filar i teixir estratègies de canvi, inspirades per la confluència d'experiències de pobles andins i amazònics en resistència.

Les reflexions i testimonis que escoltem en el fòrum i en el diàleg de moviments indiquen alguns camins en la construcció d'altres paradigmes, que sorgeixen des dels mateixos pobles, comunitats, terres i territoris que el sistema neoliberal i el consens extractivista colonial ha marcat com a sacrificables. Aquestes experiències representen teixits sans, que cal saber defensar i enfortir, una vegada més, des de la indignació i la dignitat.

PER LA IMAGINACIÓ POLÍTICA

Aquest moment tan crític ens exigeix una resposta articulada que necessita una gran imaginació política, diu Maristella Svampa. Cal superar el risc de caure en la narrativa renunciatària, que pinta el col·lapse com a inevitable i paralitza l'acció col·lectiva.

Una de les lliçons és que, a més autoritarisme, cal respondre amb més participació.

Enfront d'un escenari tan dur, diu Diana, «hem de reclamar el dret de ser amos del nostre present i futur. Imaginar és el nostre dret i és un procés que val la pena. L'organització comunitària ens sosté. L'assemblea és el lloc de presa de decisions, de recolzar-nos en les lluites i reafirmar-nos en les nostres identitats a través de la participació i el diàleg».

Cultivar la identitat cultural i l'«assumir-se com a territori» són, segons Marilyn Machado, de Colòmbia, elements clau dels processos de resistència.

En el marc de la crisi de coneixements i de les relacions de cura del sistema hegemònic, és necessari disputar la gestió del territori des de les nostres autonomies, ens compta Mario Rodríguez, incidint en la dimensió de les nostres vides quotidianes. També hem de repensar permanentment les nostres formes organitzatives, la representació, la presa de decisions, trencant les estructures patriarcal que reproduïm, el racisme, les lògiques de dominació colonial, insisteix.

La cria de la diversitat és fonamental per a garantir la vida, la capacitat d'adaptar-se i conviure en les diferències. Necessitem recompondre el camp popular per a reconèixer-nos diversos i fer front, juntes, a les arremeses del sistema neoliberal.

Finalment, una transició justa necessita una mirada ecosocial de les polítiques públiques: justícia fiscal, drets

dels pobles i que els països rics paguin el seu deute ecològic.

El Pacto Ecosocial e Intercultural del Sur contribueix a aquest horitzó col·lectiu de transformació, filant reflexions continentals amb accions localitzades en els territoris que tenen el potencial de posar en discussió la totalitat de la vida. 🌱

RAÚL SAMILLÁN, de Puno, és president de l'la Asociación de Familiares de Asesinados y Víctimas de diciembre 2022 i gener 2023, període en què al Perú van perdre la vida en protesta més de 60 persones, majoritàriament a les mans de les forces de l'Estat. Raúl, amb les i els altres deudos, continua ferm en la cerca de veritat, justícia i reparació. Ens explica que els 18 morts de gener 2023 en Puno no són res nou, que les massacres en contra dels pobles aymara i quitxua s'han succeït cada vegada que s'han aixecat per a demanar condicions justes de treball, educació, salut, aigua neta.

DIANA T'IKA FLORES, activista aymara, és una de les impulsores del Pacto al Perú. Diana observa que l'autoritarisme brutal i violent, que criminalitza i dispara, s'alimenta de diferents altres. "Realment s'ofenen! –explica, emfàtica– quan ens prenem de debò això de ser ciutadans i ciutadanes. Es neguen al fet que siguem part de la construcció d'un projecte de país". En els territoris s'imposen projectes miners sense respectar el dret dels pobles. El racisme és el que sosté i justifica tots els autoritarismes. No és casualitat que els assassinats tinguin cert color, idiomes, maneres de veure i celebrar la vida. Diana diu que, durant l'esclat, les assemblees en els mercats van unir el camp i la ciutat, ressaltant el bell i important de consolidar un subjecte polític sense lideratges visibles: "Nosaltres no hem fracassat, és la institucionalitat democràtica la que ha fracassat al Perú. Encara fa mal, però fa mal diferent, perquè és part d'un procés".

JAIME BORDA, coordinador de la Red Muqui i referent del Pacte per al Perú, apunta al fet que es ve una fase d'expansió minera costí el que costí, amb la intenció de reactivar projectes sense llicència social, encara on hi ha alternatives clares i opcions de vida sostenible com en Tambo Grande (Piura) i Valle del Tambo (Arequipa). La discussió sobre la presència de la mineria ha de donar-se des dels territoris, ja que modifica profundament els modes de vida i la relació amb el medi ambient. Volen que treiem més coure, més liti, més minerals crítics per a la transició energètica al Nord. Això no es parla a les comunitats.

ELSA MERMA, del poble K'ana de Espinar (Cusco), és defensora del territori i dels drets de les dones d'aquesta província alto andina a més de 4.000 metres d'altura. La població des de fa més de 40 anys conviu amb megaprojectes miners, amb contaminació ambiental, metalls tòxics en la sang. La presència de la minera hi ha dividit les organitzacions socials, encara que moltes continuen mobilitzant-se per justícia i defensa de la seva naturalesa. "És fonamental treballar campanyes de salut integral perquè ens estem morint lentament", ens diu Elsa. "Volem continuar resistint, no volem abandonar els nostres territoris".

OLIVIA BISA és presidenta del Govern Territorial Autònom Chapra (Marañón, Loreto, en la Amazonia). Olivia explica que els conflictes socials i la contaminació van començar des que van acceptar que les normes "occidentals" entressin als seus territoris fa 200 anys. Li va costar molt entendre que havien de retrocedir, així que el 2016 van reafirmar l'existència de la nació Chapra, començant el procés de constitució del Govern Territorial. Lluiten contra empreses petroleres, fusters i cultius il·lícits. El que es demana a l'Estat és que reconeixin els seus drets ancestrals, en aquest procés descolonitzador que estan duent a terme. "Entre nacions indígenes del Perú i l'Equador defensem les conques sagrades i els boscos que ens atorguen la nostra biodiversitat. Tenim un pla de vida, per a continuar descolonitzant-nos i defensar el nostre territori".